

Broedende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in Nederland in 2021

Stef van Rijn, Andrea van den Berg, Peter de Boer, Jasja Dekker, Symen Deuzeman, Romke Kleefstra & Dirk van Straalen

In 2021 nam het aantal bezette nesten van Nederlandse Zeearenden ten opzichte van 2020 nauwelijks toe. Naast de oude bekenden vestigden zich nieuwe paren in Oost-Groningen en de Betuwe. Omdat het aantal in Nederland geboren jongen in rap tempo toeneemt (inmiddels 125 stuks sinds de start, in 2006) blijft de verwachting dat de Nederlandse broedpopulatie de komende jaren nog verder zal toenemen. Naast de geringe toename van het aantal broedpogingen ging 2021 de boeken in als seizoen met een groter aantal mislukte broedparen. In het Lauwermeer waaide het nest uit de boom tijdens de stormperiode van maart 2021. In de Biesbosch waaiden tijdens voorjaarsstormen beide nestbomen om. Dit artikel geeft een overzicht van het aantal bezette nesten en het broedsucces van Zeearenden in Nederland in 2021.

Methoden

Broedgevallen

Gegevens van nestlocaties zijn bijgehouden door de Werkgroep Zeearend Nederland in samenwerking met terreinbeherende organisaties en vele waarnemers. Uit zichtwaarnemingen is afgeleid welke nesten door gevestigde paren in gebruik (bezet) waren en op welke daarvan met zekerheid gebroed is. Broedgevallen zijn benoemd als nesten waar vogels in broedhouding zijn waargenomen of waar met zekerheid sprake was van eileg. Bezette nesten waarvan niet bekend of onzeker is of vogels tot broeden kwamen, vallen onder de noemer “niet broedend waargenomen”. Dat wil niet zeggen dat deze paren geen eieren produceerden. In principe kunnen nesten in de vroege broedfase al mislukken zonder dat broeden werd geregistreerd.

Nest- en ringonderzoek

Van een deel van de nesten is in samenwerking met terreinbeherende instanties eenmalig een nestbezoek uitgevoerd voor onderzoek. Nestbezoeken zijn altijd gedaan in de latere jongenfase, bij een jongenleeftijd van 4-8 weken. De nestjongen werden gemeten, gewogen en geringd, zowel met een oranje metalen ring van het Vogeltrekstation als met een zwarte metalen kleurring met inscriptie (ringcode). Verzamelde biometrische gegevens betroffen gewicht (een maat voor de conditie), vleugellengte (leeftijd) en tarsus-index (geslacht); zie van Rijn *et al.* (2019). Vier jongen van drie nesten kregen een GPS-zender als onderdeel van een project dat loopt van 2019 tot en met 2025 om terreingebruik, dispersie en overleving van jonge Zeearenden te ontfafelen.

Resultaten

Aantallen en verspreiding

In 2021 werden 22 bezette nesten geregistreerd. Dat is een geringe toename in vergelijking met 2020, toen 21 bezette nesten werden vastgesteld (van Rijn *et al.* 2021). Ten minste 17 paren kwamen tot broeden, waarvan er 12 succesvol jongen grootbrachten. Nieuwe vestigingen betroffen paren in Oost-Groningen en de Betuwe. Daarmee namen Noord-Nederland en Zuidwest-Nederland de lichte groei voor hun rekening, terwijl de regio Flevoland geen expansie liet zien. De Noord-Nederlandse populatie omvat inmiddels acht nesten en loopt daarmee voor op de andere regio's (Tabel 1).

Broedsucces

Van de 22 nesten uit 2021, kwamen de vogels uit het Zwarte Meer en de vogels van het nieuwe nest in Oost-Groningen niet tot broeden. Van de twee nesten in het Lauwersmeer en die van het Markiezaat bleef onbekend of vogels tot eileg over gingen. Van deze gevallen waaide het oude nest uit het Lauwersmeer (west) in de stormperiode van 11-14 maart 2021 uit de boom. Deze periode ging gepaard met zware buien en windstoten tot 11 Beaufort (bron: KNMI). Mogelijk hadden ze al eieren maar dat kon niet worden bevestigd. Het paar begon meteen aan het opbouwen van een overblijfsel van een oud nest op *c.* 100 m van het uitgewaaid nest, maar er werd geen broedpoging meer ondernomen.

Ook op het tweede nest in het Lauwersmeer (oost) werd geen vogel in broedhouding gezien. Omdat de omgeving van dit nest openbaar is, is verstoring niet uitgesloten. Van het nest in de regio Markiezaat verdween het vrouwtje in het vroege voorjaar op mysterieuze wijze. Mogelijk stierf de vogel.

Zes van de 17 paren die met zekerheid tot broeden kwamen mislukten. Hieronder was het enige jong uit het Zuidlaardermeer dat vogelgriep had maar stierf aan verbloeding (bron: Het Groninger Landschap, zie ook Bijlsma & van Tulden 2022). In ZW-Friesland mislukte het nest door onbekende oorzaak. Tijdens een nestcontrole werden drie niet-uitgekomen eieren gevonden in de periode dat er al jongen hadden moeten zijn. Vermoed wordt dat er te vaak pleziervaartuigen dicht bij de nestlocatie afmeerden, waardoor het paar tijdens de broedperiode te lang van het nest is geweest. In de Biesbosch waaiden de nestbomen van beide paren in perioden met stormachtig weer om, het nest in de Dordtse Biesbosch tussen 11-14 maart en het nest in de Brabantse Biesbosch tussen 5-7 april. Bij het nest in de Brabantse Biesbosch werden eischalen gevonden. Van het nest op de Hellegatsplaten bleef onduidelijk wat de oorzaak van mislukken was. Vermoedelijk hadden de vogels het nest verlaten bij zwaar weer tussen 5-7 april, met forse buien, windstoten en hagel. Van het nest op de Slikken van de Heen werd op 12 april het vrouwtje zwaar gewond aangetroffen (mondelijke mededeling Rob Mulder), waarschijnlijk als gevolg van interacties met een jongere indringster. De vogel werd in de opvang van Zundert opgelapt maar wist daar eind april te ontsnappen (Vogelrevalidatiecentrum Zundert).

De elf succesvolle broedparen brachten 7x 1 en 4x 2 jongen groot, samen 15

individuen en overeenkomend met 0.7 jongen per nest en 1.4 jongen per geslaagd broedgeval. Van acht nesten werden elf jongen gekleurringd (Makkum, Veluwemeer, Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, Eemmeer, Zuid-Veluwe, Betuwe en Haringvliet). Het jong uit de Betuwe verongelukte op 6 juli, vrij kort na uitvliegen door een aanvaring met een trein. Dit kon worden vastgesteld op basis van een GPS-logger. Het dier werd opgehaald voor post-mortem onderzoek.

Tabel 1. Broedsucces van Nederlandse zeearendparen met bezette nesten in 2021. *Nest occupation, reproductive success of breeding birds of White-tailed Eagles in The Netherlands in 2021.*

Regio <i>Region</i>	Gebied <i>Site</i>	Broeden <i>Bred</i>	Jong <i>Chick</i>	Vliegvlug <i>Fledged</i>
Noord-Nederland	Oost-Groningen	Nee	0	0
	Lauwersmeer-west	?	0	0
	Lauwersmeer-oost	?	0	0
	Zuidlaardermeer	Ja	1	0
	Makkumer Noordwaard	Ja	2	2
	Alde Feanen	Ja	2	2
	ZW-Friese merengebied	Ja	0	0
	Fluessen	Ja	1	1
Flevoland en Randmeren	Zwarte Meer	Nee	0	0
	IJsselmonding	Ja	1	1
	Veluwemeer	Ja	2	2
Rivierengebied	Oostvaardersplassen	Ja	1	1
	Lepelaarplassen	Ja	2	2
	Eemmeer	Ja	1	1
	Zuid-Veluwe	Ja	1	1
	Betuwe	Ja	1	1
Deltagebied	Brabantse Biesbosch	Ja	0	0
	Dordtse Biesbosch	Ja	0	0
	Haringvliet	Ja	2	1
	Slikken van de Heen	Ja	0	0
	Hellegatsplaten	Ja	0	0
	Markiezaat	?	0	0

Discussie

Het ligt in de verwachting dat de populatie in Noord-Nederland, Zuidwest Nederland en Flevoland nog verder groeit, met verdichting van broedlocaties tot gevolg. Steeds vaker lijken er conflicten met recreatief gebruik te ontstaan. Zeearenden vestigen zich al in najaar en winter, en waterrecreatie komt vaak pas in voorjaar en zomer goed op gang. Daarnaast lijkt de eerdere voorspelling van nieuwe vestigingen in het rivierengebied (o.a. Van Rijn et al, 2019, 2020) uit te komen, door de nieuwe vestiging op de Zuid-Veluwe in 2020 en in de Betuwe in 2021. In de regio van het land van Maas en Waal is waarschijnlijk meer ruimte voor nieuwe vestigingen. Ondanks de geringe groei van het aantal nesten in 2021 worden er nog steeds volop overzomerende paren zonder nest geregistreerd. In 2021 werden naast de 22 bezette nesten nog op zeker tien locaties gepaarde vogels gezien. Inmiddels zijn in het najaar van 2021 al in diverse nieuwe gebieden nestbouwende vogels waargenomen en nieuwe nesten gevonden. Een prognose is altijd moeilijk te maken maar nieuwe groei is in 2022 zeker te verwachten.

Foto 1. Adulte Zeearenden van het nest 'Zuid-Veluwe', 16 januari 2020 (Foto: Piet Kooi). *Adult White-tailed Eagles of breeding site Zuid-Veluwe, 16 January 2020.*

Uit ringwaarnemingen blijkt dat nieuwe paren steeds vaker worden gevormd uit Nederlandse rekrutering. Door de snelle toename van het aantal jongen (in 2006-2021 al 125 individuen) zal in de komende jaren het aantal vogels in de geslachtsrijpe leeftijdsklasse verder toenemen, waarmee de kans op toetreding tot de Nederlandse broedpopulatie verder zal stijgen. Nieuwe broedparen zullen zich waarschijnlijk steeds vaker in agrarisch cultuurlandschap vestigen, maar altijd met grote wateren of rivieren op korte afstand. De vogels zullen zich steeds meer aanpassen door in de buurt van mensen te gaan nestelen. Gebrek aan rustig broedgebied zal het aandeel succesvolle nesten kunnen beperken. Zeker als locaties in de winter rustig genoeg zijn voor vestiging en nestbouw, maar teveel door mensen worden bezocht in perioden met mooi weer in de broedfase in het voorjaar, is de kans groot dat broedpogingen vaker zullen mislukken. Mogelijk gaan ook klimaateffecten hun tol eisen. Door extremer weer in de periode februari/maart, wanneer gemiddeld genomen vaker en sterkere stormen

passeren, kunnen nesten uitwaaien of nestbomen omvallen. Vervroeging van perioden met warm weer in het voorjaar kan met de huidige intensivering van recreatie vaker verstoring van broedgevallen veroorzaken. De rekrutering van jonge Zeearenden zal dan afhankelijk worden van natuurgebieden die niet zijn opengesteld voor publiek, of van adequate beschermingsmaatregelen door water- en terreinbeheerders.

Dank en verantwoording

Alle waarnemers en terreinbeherende instanties die betrokken waren bij broedgevallen in 2021 worden bedankt voor het delen van de informatie en voor de mogelijkheid om nest- en ringonderzoek te doen. Waarnemers die ringen aflazen en doorgaven worden bedankt voor hun bijdrage bij de identificatie van broedvogels. Meer informatie over het onderzoek aan en de bescherming van Zeearenden in Nederland is te vinden op de website van de Werkgroep Zeearend Nederland (<https://werkgroepzeearend.nl/>).

Summary

Rijn S. van, van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., Kleefstra R. & van Straalen D. 2021. Breeding White-tailed Eagles *Haliaeetus albicilla* in The Netherlands in 2021. De Takkeling 30: 50-54.

In 2021 22 pairs of White-tailed Eagles occupied a nest in or near wetlands in The Netherlands. At least 17 pairs commenced egg-laying. Eleven pairs were successful, raising a total of 15 fledglings (7x 1, 4x 2), of which eleven were colour-ringed. Four nestlings on three nests were equipped with a datalogger; one of these birds was killed by collision with a train just after fledging. New breeding sites were increasingly situated outside large nature reserves with restricted human access, with concomitant higher chances of human disturbance (recreation). Recent settlements concerned a mixture of Dutch recruits and birds from German origin. The reproduction of Dutch White-tailed Eagles allows further expansion of the breeding population in The Netherlands (since the first case of breeding, in 2006, a total of 125 nestlings have fledged). In autumn 2021 already several nest-building pairs were recorded at new localities.

Literatuur

- Bijlsma R.G. & van Tulden P.W. 2022. Vervolging van roofvogels in Nederland in 2021. De Takkeling 30: 45-49.
- Rijn S., van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., van Straalen D. & Kleefstra R. 2019. Broedende Zeearenden in Nederland in 2006-2018. Limosa 92: 3-15.
- Rijn S., van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., Kleefstra R. & van Straalen D. 2021. Broedende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in Nederland in 2020. De Takkeling 29: 54-60.

Adres: Werkgroep Zeearend Nederland, info@werkgroepzeearend.nl